

Informatsiina Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Kredisov, A. I., Panchenko, S. H., and Kredisov, V. A. *Menedzhment dlia kerivnykiv* [Management]. Kyiv: Znannia, 1999.

Kim, H. S., Sopko, V. V., and Kim, Yu. H. *Bukhhalterskyi oblik: pervynni dokumenty ta poriadok yikh zapovnennia* [Accounting: primary documents and how to fill them]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2009.

Karpenko, T. I. "Stan ta perspektyva obliku rozrakhunkiv z oplaty pratsi. Shliakhy vdoskonalennia problem" [Status and prospects of the account of calculations on payment. Ways of improving the problems]. *Tekhnologii ta dyzain*. http://nbuv.gov.ua/UJRN/tid_2016_1_17

Meskon, M. Kh., Albert, M., and Khedouri, F. *Osnovy menedzhmenta* [Fundamentals of management]. M.: Delo, 1997.

Spesivtsev, A. L. "Formuvannia systemy motyvatsii ta oplaty pratsi v silskomu hospodarstvi" [The formation of the system of motivation and remuneration of labour in agriculture]. *Produktivnist ahropromyslovoho vyrobnytstva*, no. 19 (2011): 146-148.

Siekirina, N. V., and Lobanova, I. O. "Udoskonalennia orhanizatsii obliku rozrakhunkiv z oplaty pratsi na pidpriemstvakh" [Improving the organization of the account of calculations on payment at the enterprises]. *Visnyk Kyivskoho instytutu biznesu ta tekhnolohii*, no. 2 (2012): 34.

Upravleniye personalom: entsiklopedicheskiy slovar [Personnel management: encyclopedic dictionary]. Moscow: INFRA-M, 1998.

Zbrytska, T. P., and Savchenko, H. O. "Rol motyvatsii u menedzhmenti personalu" [The role of motivation in personnel management]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky* vol. 3, no. 2 (2011): 220-224.

УДК 330.142

ДОВІРА ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

© 2016 ГРИЦАЄНКО М. І.

УДК 330.142

Грицаєнко М. І. Довіра як передумова розвитку підприємницької діяльності

Метою статті є визначення ролі довіри у створенні власної справи та розвитку підприємницької діяльності. Визначено сутність довіри як головної складової соціального капіталу, яка формує менталітет людей, забезпечує певний рівень їх спілкування та об'єднання в соціальні групи. Проаналізовано взаємозв'язки між оцінками населенням України задоволення життям, економічної ситуації в країні, а також розміру ВВП у розрахунок на душу населення. Крім цього, побудовані моделі залежності між ставленням населення України до розвитку приватного підприємництва та рівнем довіри до підприємців, а також між бажанням відкрити власну справу та рівнів різноманітних довір, які об'єднуються в міжособистісні та інституційні групи. На основі дослідження позицій України в рейтингу ступеня сприятливості умов ведення бізнесу, який щорічно визначається Всесвітнім банком, а також плану дій щодо імплементації кращих практик якісного та ефективного регулювання, відображених у методології цього рейтингу на 2016 р., намічено перспективи подальших досліджень – визначення напрямів інституційних перетворень, які сприятимуть розширенню довіри та стимулюванню розвитку соціального капіталу в підприємницькій діяльності та суспільстві в цілому.

Ключові слова: довіра, соціальний капітал, підприємницька діяльність, власна справа, інституційні перетворення.

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Формул.:** 2. **Бібл.:** 11.

Грицаєнко Микола Ігорович – кандидат економічних наук, Таврійський державний агротехнологічний університет (пр. Богдана Хмельницького, 18, Мелітополь, Запорізька обл., 72315, Україна)

E-mail: nick.gric@gmail.com

УДК 330.142

Грицаєнко Н. И. Доверие как предпосылка развития предпринимательской деятельности

Целью статьи является определение роли доверия в создании собственного дела и развитии предпринимательской деятельности. Определена сущность доверия как главной составляющей социального капитала, которая формирует менталитет людей, обеспечивает определенный уровень их общения и объединения в социальные группы. Проанализированы взаимосвязи между оценками населением Украины удовлетворенности жизнью, экономической ситуации в стране, а также размером ВВП в расчете на душу населения. Кроме того, построены модели зависимости между отношением населения Украины к развитию частного предпринимательства и уровнем доверия к предпринимателям, а также между желанием открыть собственное дело и уровнями различных доверий, которые объединяются в межличностные и институциональные группы. На основе исследования позиций Украины в рейтинге степени благоприятности условий ведения бизнеса, который ежегодно определяется Всемирным банком, а также плана действий по имплементации лучших практик качественного и эффективного регулирования, отраженных в методологии этого рейтинга на 2016 г., намечены перспективы дальнейших исследований – определение направлений институциональных преобразований, которые будут способствовать расширению доверия и стимулированию развития социального капитала в предпринимательской деятельности и обществе в целом.

Ключевые слова: доверие, социальный капитал, предпринимательская деятельность, собственное дело, институциональные преобразования.

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Формул.:** 2. **Библ.:** 11.

Грицаєнко Николай Игоревич – кандидат экономических наук, Таврический государственный агротехнологический университет (пр. Богдана Хмельницкого, 18, Мелітополь, Запорізька обл., 72315, Украина)

E-mail: nick.gric@gmail.com

UDC 330.142

Gritsaenko M. I. Confidence as a Prerequisite for Development of the Entrepreneurial Activity

The article is aimed to define the role of confidence in creating own business and developing the entrepreneurial activity. The article determines the essence of confidence as the main component of the social capital, which forms the mentality of people, provides a level of their communication and social grouping. Interrelations between estimating the life satisfaction along with the economic situation in the country by the population of Ukraine and GDP per capita, have been analyzed. In addition, models of dependence between the attitude of the Ukrainian population towards the development of private entrepreneurship and the level of confidence to entrepreneurs, as well as between the desire to start their own businesses and different levels of confidence that are combined in the interpersonal and institutional groups, have been built. Based on the study of the positions of Ukraine in the rating on favorableness of conditions for doing business, which is determined by the World Bank annually, as well as considering the plan of action for implementing the best practices of qualitative and effective regulation, as reflected in the methodology of this ranking as to 2016, prospects for further research will be determining directions of institutional changes that will enhance confidence and stimulate development of the social capital in the entrepreneurial activities and society in general.

Keywords: confidence, social capital, entrepreneurial activity, own business, institutional changes.

Fig.: 1. **Tbl.:** 4. **Formulae:** 2. **Bibl.:** 11.

Gritsaenko Mykola I. – PhD (Economics), Tavria State Agrotechnological University (18 Bohdana Khmelnytskoho Ave., Melitopol, Zaporizka obl., 72315, Ukraine)

E-mail: nick.gric@gmail.com

Поняття «соціальний капітал», сутність якого здебільшого трактується як міра втіленої в людських відносинах здатності приносити дохід, за останні роки міцно затвердилося у вітчизняній економічній науці. Його використання дозволяє по-новому підійти до аналізу багатьох економічних проблем, у тому числі питань розвитку підприємницької діяльності.

Головною складовою соціального капіталу є довіра, яка формує менталітет людей, забезпечує певний рівень їх спілкування та об'єднання в соціальні групи. Погоджуємося з думкою науковців про те, що «організації та індивіди стають все більше соціальними суб'єктами суспільних відносин, тому зв'язки між ними, а також довіра і можливість взаємовигідного використання людського та інтелектуального капіталу є запорукою соціально-економічного добробуту» [8, с. 85]. Як справедливо наголошував Дж. Коулман, «група, всередині якої існує повна надійність і абсолютна довіра, здатна зробити багато більше в порівнянні з групою, що не володіє даними якостями» [2, с. 126].

Питання довіри знайшли своє відображення у працях таких вчених, як Дж. Коулман [2], Т. В. Федорів [9], Ф. Фукуяма [10], О. Г. Шпикуляк [8], П. Штомпка [11] та багатьох інших. Більшість з них при визначенні сутності довіри пов'язують її з певними очікуваннями. Так, Ф. Фукуяма вважає, що «довіра – це те, що виникає у членів спільноти при очікуванні того, що інші його члени будуть вести себе більш-менш передбачувано, чесно і з увагою до потреб оточуючих, у згоді з деякими загальними нормами» [10, с. 52]. П. Штомпка стверджує, що «довіра – це очікування того, що інші – люди, установи, організації – будуть діяти нам на користь: ефективно, чесно, порядно, безкорисливо, надійно» [11, с. 10]. Т. В. Федорів висловлюється про те, що «довіра виникає внаслідок

док справджування очікувань сторін, їхньої готовності цим очікуванням відповідати і переконання в тому, що інша сторона поділяє відповідні норми і цінності, як от передбачуваність і надійність, вона тісно «вплетена» у процес формування репутації» [9, с. 127]. З тим, що довіра є деяким авансом у людських відносинах стосовно майбутньої діяльності, згідна більшість науковців.

Незважаючи на численність дослідження, які були проведені в даному напрямку, не можна вважати завершеними. Недостатньо опрацьовані підходи до визначення ролі довіри в розвитку підприємницької діяльності зумовили вибір мети даної статті.

Головним завданням статті є визначення ролі довіри у створенні власної справи та розвитку підприємницької діяльності.

Економіка – складна динамічна система, яка створена з головною метою – покращення життя людини. У табл. 1 наведено дані щодо оцінок населенням України задоволення власним життям, а також економічної ситуації в країні, які визначені Інститутом соціології НАНУ в рамках проекту «Українське суспільство: моніторинг соціальних змін» [7]. Крім цього, розглянута відповідна динаміка розміру ВВП на душу населення, розрахованого за паритетом купівельної спроможності (ПКС) у тисячах доларів США [4].

Аналіз даних табл. 1 свідчить про наявність позитивних тенденцій у зміні показників, що досліджуються. Так, оцінка населенням України задоволеності життям (за 5-бальною шкалою) впродовж 1994–2014 рр. щорічно збільшувалася на 0,06 одиниці, економічної ситуації в країні (за 10-бальною шкалою) – відповідно на 0,13 одиниці. При цьому розмір ВВП на душу населення (за паритетом купівельної спроможності) за цей період щорічно збільшувався в середньому на 0,54 тис. дол. США.

Таблиця 1

Динаміка оцінок населенням України задоволення життям, економічної ситуації в країні, а також розміру ВВП у розрахунку на душу населення

Рік	Середній бал оцінки на запитання		ВВП на душу населення, ПКС, тис. дол. США
	«Якою мірою Ви задоволені своїм життям загалом?» (за 5-бальною оцінкою)	«Як Ви оцінюєте нинішню економічну ситуацію в Україні?» (за 10-бальною оцінкою)	
1994	2,6	1,6	4,269
1996	2,3	1,4	3,578
1998	2,1	1,3	3,557
2000	2,3	1,7	3,976
2002	2,4	2,2	4,834
2004	2,5	2,6	6,298
2005	2,7	3,4	6,750
2006	2,8	2,9	7,530
2008	2,9	3,0	8,816
2010	2,9	2,5	7,712
2012	2,8	2,8	8,517
2014	2,9	2,2	8,733
Рівняння лінії тренду	$y = 0,0622x + 2,1955$ $R = 0,8120$ $D = 0,6594$	$y = 0,1294x + 1,4591$ $R = 0,6837$ $D = 0,4675$	$y = 0,5433x + 2,6828$ $R = 0,9437$ $D = 0,8906$

Джерело: складено за [4; 7].

Попри поступове збільшення показників, що досліджуються, їх рівень залишається досить низьким. Так, оцінка задоволеності своїм життям за 1994–2014 рр. була максимальною у 2008, 2010 та 2014 рр. і становила 2,9 одиниці (за 5-бальною шкалою), економічної ситуації в країні – у 2005 р. – 3,4 одиниці (за 10-бальною шкалою).

За розміром ВВП на душу населення (ПКС, дол. США) серед країн Європи у 2014 р. Україна є найбіднішою. Так, в Албанії, Болгарії та Румунії, які за цим показником найближчі до України, він становить відповідно 10,9; 18,3 та 19,8 тис. дол. США, що на 24,4; 109,5 та 127,0% відповідно перевищує вітчизняний показник. У Великобританії ВВП на душу населення перевищує український показник у 4,6 разу, у Німеччині – в 5,3 разу, у Норвегії – в 7,7 разу, у Люксембурзі – в 11 разів.

Безумовно, економічний розвиток країни безпосередньо впливає на рівень задоволення населення власним життям. Для підтвердження наявності цього взаємозв'язку проведено кореляційно-регресійний аналіз (табл. 2), який виявив тісну взаємозалежність між цими факторами.

від 3,2 бала в 1994 р. до 3,6 бала в 1992 р. і 2014 р. (при максимальній оцінці 5 балів). Тобто, більшість українців схвалює цей шлях розвитку економіки країни.

У рейтингу ступеня сприятливості умов ведення бізнесу (Doing Business), який щорічно визначається Групою Світового банку [3], Україна у 2016 р. посіла 83 місце, пропустивши вперед Мальту (80 позиція в рейтингу), Гватемалу (81 позиція в рейтингу), Саудівську Аравію (82 позиція в рейтингу).

Динаміка рейтингу ступеня сприятливості умов ведення бізнесу в Україні за 2007–2017 рр. представлена в табл. 3. За період, що досліджується, його найгірше значення спостерігалось у 2012 р. – 152 місце серед 183 країн, що досліджувалися. Серед складових рейтингу найбільш проблемними є «Врегулювання неплатоспроможності», «Отримання дозволів на будівництво» та «Приєднання до електромережі» – місця України за цими критеріями у 2016 р. становили відповідно 141, 140 та 137 серед 189 країн світу. Найвищі місця в рейтингу 2016 р. Україна посідала за критеріями «Одержання кредиту» та «Започаткування бізнесу» – відповідно 19 та 30 позиції.

Таблиця 2

Взаємозалежність оцінок населенням України задоволення життям, економічної ситуації в країні, а також розміру ВВП у розрахунку на душу населення (1994–2014 рр.)

Результативний показник (y) – середній бал оцінки на запитання	Фактор, що впливає на результат (x)	Рівняння залежності	Коефіцієнти кореляції (R), детермінації (D)
«Якою мірою Ви задоволені своїм життям загалом?» (за 5-бальною оцінкою)	Середній бал оцінки на запитання: «Як Ви оцінюєте нинішню економічну ситуацію в Україні?» (за 10-бальною оцінкою)	$y = 0,2949x + 1,9217$	$R = 0,7282$ $D = 0,5302$
	ВВП на душу населення, ПКС, тис. дол. США	$y = 0,1228x + 1,8367$	$R = 0,9226$ $D = 0,8512$
«Як Ви оцінюєте нинішню економічну ситуацію в Україні?» (за 10-бальною оцінкою)	ВВП на душу населення, ПКС, тис. дол. США	$y = 0,2595x + 0,6877$	$R = 0,7894$ $D = 0,6231$

Джерело: складено за [4; 7].

Взаємозалежність між рівнем задоволеності життям та оцінкою економічної ситуації в Україні характеризується коефіцієнтом кореляції 0,73, між рівнем задоволеності життям та ВВП на душу населення – відповідно 0,92. Оцінка економічної ситуації в Україні також корелює з розміром ВВП на душу населення (коефіцієнт кореляції дорівнює 0,79).

Основоположним фактором розвитку економіки є підприємництво, яке, відповідно до Господарського Кодексу України, є господарською діяльністю, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку [1]. На рис. 1 наведено дані стосовно ставлення населення України до розвитку приватного підприємництва в Україні (за 5-бальною шкалою). Аналіз наведених даних свідчить про те, що середній бал оцінки на запитання «Як Ви ставитесь до розвитку приватного підприємництва (бізнесу) в Україні?» за період 1992–2014 рр. коливався

На основі вивчення методики проведення дослідження Doing Business можна зробити припущення, що на формування окремих складових рейтингу ступеня сприятливості умов ведення бізнесу впливає один з його головних соціально-економічних чинників – довіра. Розглядаючи її місце в підприємницькій діяльності, доцільно сфокусуватися на двох найважливіших її видах: міжособистісній та інституційній. У межах міжособистісної довіри (довіри до інших людей) особливу увагу слід приділити довірі сім'ї та родичам, співвітчизникам, колегам, а також безпосередньо приватним підприємцям. В інституційній довірі (довіри до організацій) особливу увагу слід зосередити на довірі місцевим органам влади, податковій інспекції, банкам, а також страховим компаніям.

У табл. 4 розглянуто взаємозалежності між ставленням українців до розвитку приватного підприємства та рівнім довіри до підприємців.

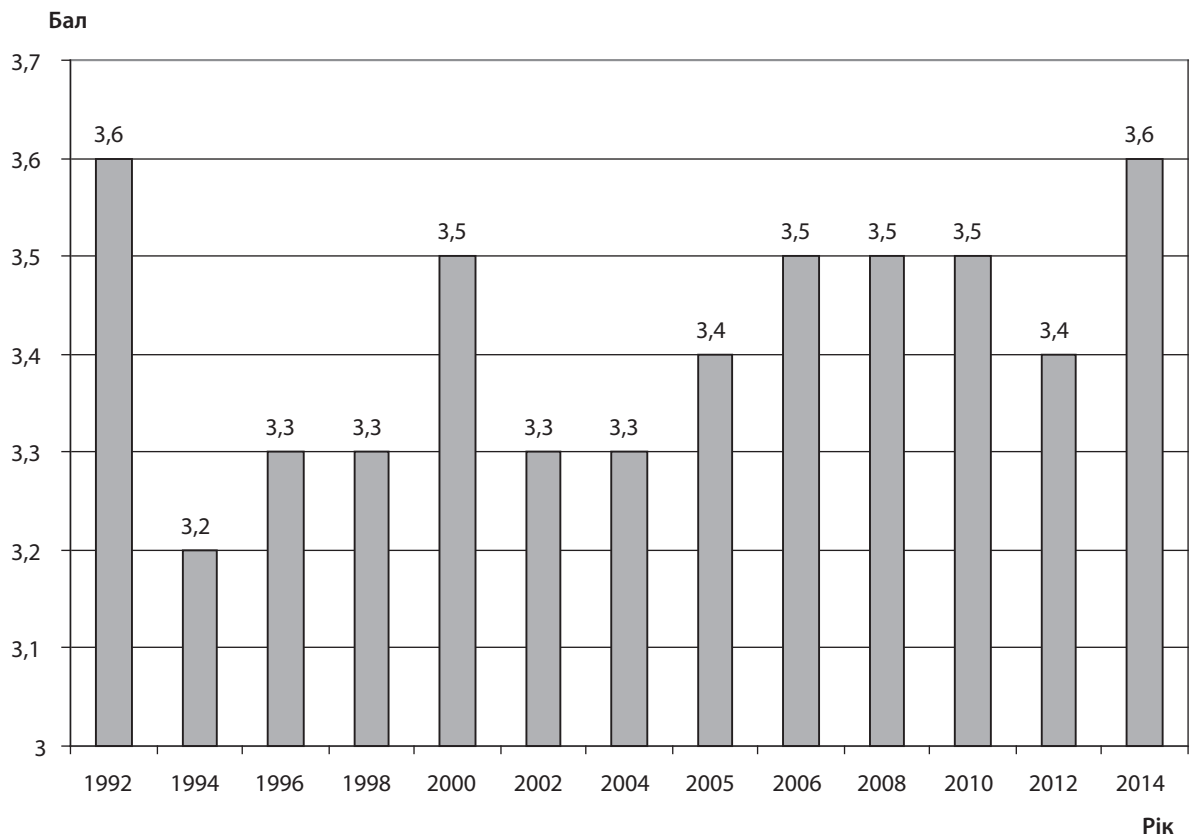

Рис. 1. Динаміка середнього балу оцінки на запитання: «Як Ви ставитесь до розвитку приватного підприємництва (бізнесу) в Україні?» (за 5-бальною шкалою)

Джерело: складено за [7].

Таблиця 3

Динаміка рейтингу України за ступенем сприятливості умов ведення бізнесу

Рік	Глобальний рейтинг/ загальна кількість країн, що досліджувалися	Започаткування бізнесу	Забезпечення виконання контрактів	Одержання кредиту	Захист міноритарних акціонерів	Урегулювання неплатоспроможності	Приєднання до електромережі	Отримання дозволів на будівництво	Реєстрація власності	Міжнародна торгівля	Сплата податків
2007	128/175	101	26	65	142	139	...	107	133	106	174
2008	139/178	109	46	68	141	140	...	174	138	120	177
2009	145/181	128	49	28	142	143	...	179	140	131	180
2010	142/183	134	43	30	109	145	...	181	141	139	181
2011	145/183	118	43	32	109	150	...	179	164	139	181
2012	152/183	112	44	24	111	156	169	180	166	140	181
2013	137/185	50	42	23	117	157	166	183	149	145	165
2014	112/189	47	45	13	128	162	172	41	97	148	164
2015	96/189	76	43	17	109	142	185	70	59	154	108
2016	83/189	30	98	19	88	141	137	140	61	109	107
2017 (прогноз)	80/190	12	63	15	7	66	130	77	47	109	107

Джерело: складено за [3].

Зв'язок між ставленням населення України до розвитку приватного підприємництва та рівнем довіри до підприємців (2005–2014 рр.)

Результативний показник (y) – середній бал оцінки на запитання (за 5-бальною оцінкою)	Фактор, що впливає на результат (x) – середній бал оцінки на запитання (за 5-бальною оцінкою)	Рівняння залежності	Коефіцієнти кореляції (R), детермінації (D)
«Як Ви ставитесь до розвитку приватного підприємництва (бізнесу) в Україні?»	«Чи згодні Ви особисто працювати у приватного підприємця?»	$y = 0,275x + 2,695$	$R = 0,5966$ $D = 0,3559$
	«Який рівень Вашої довіри керівникам державних підприємств?»	$y = -0,25x + 4,125$	$R = 0,3429$ $D = 0,1176$
	«Який рівень Вашої довіри приватним підприємцям?»	$y = 0,5x + 2,1833$	$R = 0,4201$ $D = 0,1765$
	«Чи хотіли б Ви відкрити свою справу (власне підприємство, фермерське господарство тощо)?»	$y = 0,8x + 1,03$	$R = 0,8677$ $D = 0,7529$
«Чи хотіли б Ви відкрити свою справу (власне підприємство, фермерське господарство тощо)?»	«Як Ви ставитесь до розвитку приватного підприємництва (бізнесу) в Україні?»	$y = 0,9412x - 0,2118$	$R = 0,8677$ $D = 0,7529$
	«Чи згодні Ви особисто працювати у приватного підприємця?»	$y = 0,4x + 1,92$	$R = 0,8$ $D = 0,64$
	«Який рівень Вашої довіри приватним підприємцям?»	$y = 0,5x + 1,7667$	$R = 0,3873$ $D = 0,15$

Джерело: складено за [7].

Дослідженнями підтверджено наявність прямого взаємозв'язку між ставленням населення до розвитку приватного підприємництва (бізнесу) в Україні та рівнем довіри до приватних підприємців (коефіцієнт регресії 0,5, кореляції 0,42), згодою у них працювати (коефіцієнт регресії 0,275, кореляції 0,6) або бажанням відкрити свою справу (коефіцієнт регресії 0,8, кореляції 0,87). При цьому ставлення до розвитку приватного підприємництва та рівень довіри до керівників державних підприємств мають обернену залежність (коефіцієнт регресії $-0,25$, кореляції 0,34).

Виявлено зв'язок між бажанням відкрити власну справу й такими факторами: ставлення населення України до розвитку приватного підприємництва (коефіцієнт кореляції 0,87), згода особисто працювати у приватного підприємця (коефіцієнт кореляції 0,8), рівень довіри до приватних підприємців (коефіцієнт кореляції 0,39).

У рамках дослідження було побудовано модель залежності бажання відкрити власну справу (Y) від рівнів довіри сім'ї та родичам (x_1), співвітчизникам (x_2) і колегам (x_3):

$$Y = -2,2026 + 1,42x_1 + 0,2368x_2 - 0,5789x_3$$

$$(R = 0,9743).$$

Коефіцієнт множинної кореляції свідчить про наявність щільного зв'язку (близького до функціонального) між факторами, що розглядаються. Коефіцієнти регресії вказують на найбільший (серед включених у модель факторів) позитивний вплив на бажання відкрити власну справу саме довіри сім'ї та родичам ($a_1 = 1,42$). При цьому довіра до колег бажання відкрити власну справу, навпаки, зменшує (коефіцієнт регресії $-0,5789$).

Залежність бажання відкрити власну справу (Y) від рівнів довіри податковій інспекції (x_1), місцевим ор-

ганам влади (x_2), банкам (x_3) і страховим компаніям (x_4) описується рівнянням:

$$Y = 0,9197 + 0,2581x_1 + 0,1727x_2 - 0,8848x_3 + 1,4758x_4$$

$$(R = 0,5309).$$

У наявності середній зв'язок між факторами, що включені до моделі (коефіцієнт множинної кореляції $R = 0,5309$). Зростання довіри податковій інспекції, місцевим органам влади та страховим компаніям збільшує бажання відкрити власну справу (коефіцієнти регресії відповідно $a_1 = 0,2581$, $a_2 = 0,1727$ і $a_4 = 1,4758$). Навпаки, збільшення рівня довіри банкам перешкоджає бажанню відкрити власну справу (коефіцієнт регресії $a_3 = -0,8848$). Цей факт може бути пов'язаний з більш суттєвими (порівняно з банківськими депозитами) рівнями ризиків підприємницької діяльності.

Фактична реалізація міжнародно-правових норм ведення бізнесу на внутрішньодержавному рівні потребує здійснення суттєвих змін та виконання змістовних завдань за відповідними напрямками [6]. Станом на 01.09.2016 р. серед розроблених 43 завдань 20 знаходиться у стані виконання, 18 – на розгляді Верховної Ради України, 1 – на погодженні в системі центральних органів виконавчої влади [5]. Водночас чотири завдання виконано повністю. Так, у межах напряму «Забезпечення виконання контрактів» для зменшення часу та витрат на примусове виконання судового рішення прийняті Закони України «Про виконавче провадження» (від 02.06.2016 р. №1404-VIII) та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» (від 02.06.2016 р. № 1403-VIII). Для «Захисту міноритарних акціонерів» розроблені та прийняті рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження змін до Положення про розкриття інформації емітентами цінних папе-

рів» (від 12.04.2016 р. № 410). За напрямом «Міжнародна торгівля» для зменшення строків на отримання сертифіката походження товарів розроблено та прийнято наказ Мінфіну «Про внесення змін до деяких наказів щодо строків видачі сертифікатів походження товарів». Для зменшення навантаження на бізнес за напрямом «Сплата податків» скорочена ставка єдиного соціального внеску (Закон України від 24.12.2015 р. № 909). За прогнозом Всесвітнього банку в рейтингу «Ведення бізнесу» в 2017 р. Україна може претендувати на 80 місце, за плановими розрахунками Міністерства економічного розвитку та торгівлі України – увійти у топ-50. Вважаємо, що виконання поставлених завдань не тільки зробить бізнес в Україні більш прозорим, суттєво полегшить умови його ведення, але й збільшить рівень довіри в підприємницькій діяльності та суспільстві в цілому.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можна зробити висновок про те, що на рівень задоволення населення життям безпосередньо впливає економічна ситуація в країні, яка, своєю чергою, залежить від розвитку підприємницької діяльності. Передумовою розвитку підприємництва є довіра, яку розглянуто на міжособистісному та інституційному рівнях. Перспективою подальших досліджень є визначення напрямів інституційних перетворень, які сприятимуть розширенню довіри та стимулюванню розвитку соціального капіталу в підприємницькій діяльності та суспільстві в цілому. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Коулман Дж. Капитал социальный и человеческий. *Общественные науки и современность*. 2001. № 3. С. 121–139.
3. Офіційний сайт Всесвітнього банку. URL: <http://www.doingbusiness.org/>
4. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <http://www.imf.org>
5. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua>
6. Розпорядження КМУ «Про затвердження плану дій щодо імплементації кращих практик якісного та ефективного регулювання, відображених Групою Світового банку у методології рейтингу «Ведення бізнесу» на 2016 рік» від 16 грудня 2015 р. № 1406-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1406-2015-p/page>
7. Результати національних моніторингових опитувань 1992–2014 років. *Українське суспільство: моніторинг соціальних змін*. 2014. Вип. 1 (2). С. 13–151.
8. Рябоконт В. П., Шпикуляк О. Г., Пехов В. А. Соціальний капітал як інституційна детермінанта розвитку сільських територій та аграрного підприємництва. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2015. № 1. С. 83–93.
9. Федорів Т. В. Довіра як методологічна основа формування репутації органів державної влади. *Економіка і держава*. 2013. № 2. С. 127–130.
10. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию/пер. с англ. М.: АСТ; Ермак, 2004. 730 с.
11. Штомпка П. Доверие в эпоху глобализации. *Социальная политика и социология*. 2006. № 4. С. 8–15.

REFERENCES

- Fedoriv, T. V. "Dovira yak metodolohichna osnova formuvannya reputatsii orhaniv derzhavnoi vlady" [Trust as a methodological basis for the formation of the reputation of public authorities]. *Ekonomika i derzhava*, no. 2 (2013): 127-130.
- Fukuyama, F. *Doveriye: sotsialnyye dobrodeteli i put k protsvetaniyu* [Trust: the social virtues and the path to prosperity]. Moscow: AST; Ermak, 2004.
- [Legal Act of Ukraine] (2015). <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1406-2015-p/page>
- [Legal Act of Ukraine] (2003). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
- Ofitsiyni sait Mizhnarodnoho valiutnoho fondu. <http://www.imf.org>
- Ofitsiyni sait Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy. <http://www.me.gov.ua>
- Ofitsiyni sait Vsesvitnyoho banku. <http://www.doingbusiness.org/>
- "Rezultaty natsionalnykh monitorynhovykh opytuvan 1992-2014 rokiv" [The results of national monitoring surveys 1992-2014 years]. *Ukrainske suspilstvo: monitorynh sotsialnykh zmin*, no. 1(2) (2014): 13-151.
- Riabokon, V. P., Shpykuliak, O. H., and Pekhov, V. A. "Sotsialnyi kapital yak instytutsiina determinanta rozvytku silskykh terytorii ta ahrarnoho pidpriemnytstva" [Social capital as institutional determinants of development of rural territories and agricultural entrepreneurship]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 1 (2015): 83-93.
- Shtompka, P. "Doveriye v epokhu globalizatsii" [Trust in the era of globalization]. *Sotsialnaya politika i sotsiologiya*, no. 4 (2006): 8-15.